

مجلس شورای اسلامی
کتابخانه مجلس شورای اسلامی

سرشناسه	: سعیدی نیا، بتول
عنوان و نام پدیدآور	: خوف و رجاء از منظر قرآن و روایات/مولف بتول سعیدی نیا.
مشخصات نشر	: قم: بنشاسته، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۰ص.
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: ترس از خدا
موضوع	: ترس از خدا -- احادیث شیعه
موضوع	: امید -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع	: امید -- جنبه های قرآنی
موضوع	: امید -- احادیث
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ۹ع۷/۳۵۰/VBP
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۰۵۶۳۵

خوف و رجاء از منظر قرآن و روایات

مؤلف:

بتول سعیدی نیا

انتشارات بنشاسته

شناسنامه کتاب

نام کتاب: خوف و رجاء از منظر قرآن و روایات

مؤلف: بتول سعیدی نیا

ناشر: انتشارات بنشاسته

نوبت چاپ: اول

تاریخ: تابستان ۹۳

تیراژ: ۵۰۰

چاپ: سپهر

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و مخصوص مؤلف است

انتشارات بنشاسته قم خیابان آذر انتهای کوچه ۱۷ دست چپ اول

امیر کبیر پلاک ۵۷ تلفن ۳۷۷۵۴۷۱۳

فهرست مطالب

۱۱	«تقدیم به»
۱۲	تقدیر و تشکر
۱۳	چکیده تحقیق:
۱۵	مقدمه:
۱۹	کلیات تحقیق
۲۰	تبیین موضوع:
۲۲	ضرورت تحقیق:
۲۳	پیشینه تحقیق:
۲۴	روش تحقیق:
۲۴	فرضیات تحقیق:
۲۷	فصل اول:
۲۷	مفهوم‌شناسی
۲۸	خوف در لغت:
۳۰	رجاء در لغت:
۳۱	خوف و رجاء در اصطلاح
۳۲	رجاء:
۳۴	تعریف خوف از دیدگاه روانشناسی
۳۶	واژه‌های معادل خوف و رجاء:
۴۰	اشفاق:
۴۰	رَوْع:
۴۵	فصل دوم:
۴۵	کلیات
۴۶	اهمیت خوف از خدا
۶۱	سیمای کلی خوف و رجاء در آیات
۶۶	ضرورت وجود خوف و رجاء در مؤمن
۶۶	توجه دادن به آثار خوف و رجاء:

خوف و رجاء از منظر قرآن و روایات..... ۶

۶۷	رسالت انبیاء ایجاد صفت خوف و رجاء:
۶۷	نفی خوف و حزن در قرآن
۷۲	خفو و رجاء از منظر ائمه علیهمالسلام
۷۲	امام علی علیهاالسلام
۷۹	ریشه های رجاء
۸۶	اول: حسن ظن
۹۲	دوم: طلب مغفرت فرشتگان
۹۵	سوم: روایات
۹۶	ریشه خوف
۹۹	معرفت ریشه خوف
۱۰۵	فصل سوم:
۱۰۵	آثار و درجات خوف و رجاء
۱۰۶	آثار خوف و رجاء
۱۰۶	مقدمه:
۱۰۷	آثار تربیتی خوف و رجاء
۱۰۷	۱. جلب رضایت خداوند
۱۰۸	۲. گناه زدایی
۱۰۸	۳. مبارزه با دنیاگرایی
۱۱۰	۴. عزت‌مندی
۱۱۳	آثار روانی خوف
۱۲۴	شبهای آنها
۱۲۵	روزهای آنها
۱۲۸	درجات خوف:
۱۲۸	مقدمه
۱۳۲	۱- صدق و راستگونی
۱۳۳	۲. ورع و حقیقت و مراتب آن
۱۳۸	در بیان تقوی

۷.....خوف و رجاء از منظر قرآن و روایات

۱۴۰	مراتب تقوی:
۱۴۳	۳. عفت:
۱۴۵	۴. قوت نفس و محکمی دل
۱۴۷	درجات خوف
۱۴۷	ورع:
۱۴۸	مفاسد دروغ
۱۴۹	روایت:
۱۵۱	فصل چهارم
۱۵۱	اقسام خوف و رجاء
۱۵۲	مقدمه
۱۵۴	خوف و حزن ممدوح و مذموم
۱۵۶	خوف مذموم:
۱۵۷	خوف و رجاء کاذب:
۱۵۹	۱. ترس از مرگ
۱۶۱	غلبه بر ترس از مرگ
۱۶۳	از مرگ نترسید
۱۶۵	نقش ایمان
۱۶۷	مرگ از دو دیدگاه:
۱۶۷	۱- دیدگاه غیر موحدان:
۱۶۸	۲- دیدگاه موحدان
۱۷۰	۲- ترس از فقر:
۱۷۳	خوف ناقص:
۱۷۳	خوف معتدل:
۱۷۳	خوف زاید:
۱۷۴	خوف ثابت:
۱۷۴	خوف معارض:
۱۷۴	خوف طبیعی:

۱۲۵	خوف ممدوح:
۱۲۶	اقسام خوف ممدوح
۱۲۶	۱. خوف از معاد:
۱۸۲	۲- خوف از عدالت
۱۸۲	سبب ترس از خدا
۱۸۳	به این نمونه توجه شود:
۱۸۴	۳. خوف حضور:
۱۸۶	توجه به حضور خدا
۱۸۸	۴. خوف از تقصیرها:
۱۹۰	۵. خوف از سوء عاقبت:
۱۹۷	۶. خوف از مقام رب:
۱۹۷	تفسیر آیه:
۱۹۷	مقام رب چیست؟
۲۰۳	فصل پنجم:
۲۰۳	رابطه خوف و رجاء و صفات الهی
۲۰۳	(ریشه‌یابی خوف و رجاء)
۲۰۴	رابطه خوف و رجاء با صفات الهی
۲۰۴	مقدمه:
۲۱۱	عظمت صفات الهی
۲۱۲	اوصاف الهی
۲۱۳	«بطش»
۲۱۵	۱. توحید در پرتو خوف و رجاء
۲۱۸	توحید در خوف
۲۲۱	نشانه عبودیت شدت خوف از خدا
۲۲۲	توحید در رجاء
۲۲۳	درس آموزنده
۲۲۶	۲. توکل در پرتو خوف و رجاء

۲۲۷	۳. خوف و رجاء در پرتو صفات الهی
۲۳۱	رحمت عام و خاص خدا
۲۳۶	در تاریخ بردگی میخوانیم:
۲۳۷	۴. عوامل و زمینه های خوف و رجاء
۲۳۸	خداشناسی
۲۳۹	معادشناسی
۲۳۹	خودشناسی
۲۴۱	۵. مراتب خوف و رجاء
۲۴۳	فصل ششم:
۲۴۳	ضرورت موازنه بین خوف و رجاء
۲۴۴	توازن خوف و رجاء
۲۴۴	جنبه روانشناسی:
۲۵۶	میزان خوف و رجاء
۲۵۹	فصل هفتم
۲۵۹	آسیب شناسی خوف و رجاء
۲۶۰	مقدمه
۲۶۱	آفت رجاء:
۲۶۱	۱. ایمن بودن از مکر الهی
۲۶۱	مکر چیست؟
۲۶۶	۲. غرور:
۲۷۲	آفت خوف:
۲۷۲	یأس از رحمت خدا
۲۸۳	فصل هشتم:
۲۸۳	بررسی شبهات
۲۸۴	شبهه: آیاتشیع مجوز گناه است. آیاتنها بودن موجب نجات است؟
۲۹۱	شبهه: نهی از آمال و آرزوها و توصیه به رجاء
۲۹۲	شبهه: رابطه رحمت واسعة الهی و خوف از مقام پروردگار

خوف و رجاء از منظر قرآن و روایات..... ۱۰

۲۹۲	خوف معصومین علیهاالسلام از خدا!
۲۹۶	شبهه: رابطه عشق و ترس
۲۹۸	نتایج تحقیق:
۲۹۸	در بحث مفهوم شناسی بیان کردیم:
۲۹۹	آثار خوف و رجاء
۳۰۰	در فصل سوم بحث از آثار شده است
۳۰۰	فصل چهارم:
۳۰۳	فصل پنجم:
۳۰۵	فصل ششم:
۳۰۶	فصل هفتم:
۳۰۶	فصل هشتم:
۳۰۹	فهرست منابع

مقدمه:

«همه موجودات مفعول به فطرت رجاء هستند و امید با وجود آنان سرشته گردیده است، بطوری که در هر مرتبه از وجود که باشند تمام حرکات خود را به امید حصول کمال و نیل بمرتبه‌ای بالاتر از وجود انجام می‌دهند. گفته‌اند آدمی زنده به امید است و می‌بینیم که رجاء را نمی‌توان از وجود انسان جدا کرد، بطوری که همه حرکات انسان خواه درست یا غلط به انگیزش فطرت رجاء صورت می‌گیرد و اینکه ما امیدواریم و در سایه آن کوشش، بخیر و کمال برسیم. همینطور به هر انسانی که توجه کنیم می‌بینیم موضوع رجاء با وجود او عجین است و به نحوی کاملاً بارز بر زندگی او حکومت همه‌جانبه دارد.

شخص ورشکسته‌ای که همچنان تلاش میکند، کودکی که می‌گرید، قدمی که برداشته میشود، موج احساس و اندیشه‌ای که از درون برمی‌خیزد تمام به انگیزش فطرت رجاء صورت می‌گیرند و به امیدنیل به مطلوبی است.

در حالت انقطاع خود از تمام وابستگیها و پیوندها و مایه‌های امید و دلگرمیها، زمانی که درها را بروی خود بسته می‌یابیم، امیدمان از همه‌جا و همه‌چیز قطع می‌شود خود را در برابر کوهی از مشکلات احساس می‌کنیم دیر یا زود به خدا پناه می‌بریم.

و متوجه «فطرت رجاء» می‌شویم و با امداد از آن، از یأس‌ها و غمهای کشنده نجات می‌یابیم و به سعی و مجاهده کشانده می‌شویم.

بنابراین، وجود هر انسانی با رجاء عجین است، و امید از جمله خصایص ذاتی اوست و او همه کارها و حرکات و سکنتات خوب و بد و درست و نادرست خود را به انگیزش همین فطرت انجام می‌دهد.^۱

«خوف یکی از خصایص فطری انسان و نیز هر موجودی دیگر بنوبه خویش است، و از طریق آن می‌توان بوجود خداوند متعال پی برد. هر موجودی بهره‌ای از خوف دارد و از اینکه وجود یا کمال وجود، خود را از دست بدهد ذاتاً خائف است.

وقتی بوجود خود نظر می‌کنیم، خویشتن را شیفته وجود و کمالات و اضافات وجود می‌یابیم که دائماً از اینکه آنها را از دست بدهیم، یا به کمالات و معشوقهائی که در نظر داریم نرسیم، در وحشتیم و ملاحظه می‌کنیم که تمام کارها و کوششهای ما در زندگی، برای رسیدن به آن کمالات یا پیشگیری و محکم‌کاری در برابر زوال نعمتها و محرومیت‌های ما می‌باشد.

چرا ما از سیل، فقر، پیری، مرض، مرگ و اموری از این قبیل می‌ترسیم؟ چرا شب و روز می‌دویم و می‌خواهیم که هرچه بیشتر به ثروت و قدرت خود بیفزائیم و هرچیز خوب داشته باشیم، چرا اگر احساس هر خطری و هر کمی و کمبود که بکنیم درصدد پیشگیری و علاجش برمی‌آئیم چرا؟

جوابش خیلی ساده است. زیرا ما فطرتاً خائف هستیم و از کمی و کاستی در وجود و توابع خود و روح خود باشد در هراسیم.

^۱ سیاهپوش، سید محمود، کتاب آئین فطرت، ص ۱۷۳.

و از نرسیدن به کمالات و خوبیها و خیرات که برای خود نمی‌پسندیم در وحشتیم. همه اینها بوجود فطرت خوف در ما گواهی می‌دهد.^۱

در فطرت انسان بیم و امید با هم ترکیب شده، و این دو عنصر همراه با کودک متولد می‌شوند، و با او رشد می‌یابند. ترس از درد و رنج و فقر و ناتوانی و احساس است که از درون آدمی برمی‌خیزد، و از سوی دیگر بشر به امنیت و راحتی و ... آسایش و تمکن و ... امید دارد. هر آرزویی که برآورده شود، آرزوی دیگر بلافاصله در دلش جوانه می‌زند و جای آرزوی گذشته را می‌گیرد.^۲

انسان در زندگی همیشه با بیم و امید زندگی را سپری می‌کند. از طرفی امید به آینده سعادت‌مند خوبی دارد، و از طرفی بیم از شکست و ناکامی و افتادن در گرفتاریها.

انسان خواسته یا ناخواسته این بیم و امید در قلب او هست که این هم در زندگی اهمیت زیادی دارد. زیرا انسان طبیعتاً دوستدار جاه، مقام و مال و... می‌باشد و به همین جهت انسان گاهی به افراط و تفریط کشیده می‌شود.

لذا این بیم و امید (خوف و رجاء) است که انسان و رفتارهای او را تعدیل می‌کند، و جلوی غرور یا ناامیدی او را می‌گیرد.

خوف و رجاء در قرآن کریم با واژه وعده و وعید مطرح گردیده است. در قرآن هر جا نامی از جهنم و عذابهای آن آمده بلافاصله به

۱ سیاهپوش، سید محمود، کتاب آئین فطرت، ۱۷۲.

۲ موسوی لاری، سید مجتبی و همکاران ناصر، رسالت اخلاق در تکامل انسان.

بهشت و نعمتهای آن اشاره شده است. زیرا انسان زود مأیوس و ناامید می شود که قرآن می فرماید:

«وَإِنْ مَسَّ الشَّرُّ فَيَوُسْ قَنُوطٌ»^۱

و چون آسیبی به او برسد مأیوس و نومید می گردد.

لذا باید به او امید داد، و آیات فراوانی در قرآن داریم که نهی از یأس و ناامیدی کرده است مانند:

«... لَا تَيَاسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ...»^۲

«و از رحمت خدا نومید مباشید...»

«لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ...»^۳

و از طرفی انسان همیشه در معرض عجب و غرور است. لذا باید خوفی در کار باشد، تا جلو عجب و غرور او را بگیرد. که در قرآن خداوند می فرماید:

«لَا تَأْسُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ»^۴

پس نتیجه می گیریم که این دو صفت خوف و رجاء سبب تعدیل رفتار و کردار انسان در زندگی است.

۱ فصلت: ۲۹.

۲ یوسف: ۸۲.

۳ زمر: ۵۳.

۴ حدید: ۲۳.